

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การส่งเสริมการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
3. เพื่อศึกษาผลของการนำรูปแบบการส่งเสริมการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายไปใช้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยและพัฒนา ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี แบ่งการวิจัยเป็น 3 ระยะ

การวิจัยระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเอกสารและการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เอกสารและมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการรู้สารสนเทศในระดับการศึกษาขั้นมัธยมศึกษา จำนวน 10 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจงครูแกนนำหรือครูที่ได้รับรางวัลหรือเป็นครูต้นแบบ/อาจารย์ผู้สอนที่มีผลงานการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ / จากห้องสมุดที่ได้รับรางวัล

เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล แบบสนทนากลุ่มและแบบสัมภาษณ์ ผ่านการหาความตรงเชิงเนื้อหาโดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการบันทึกข้อมูลและการจัดสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ สัจเคราะห์เนื้อหา การจัดกลุ่มเนื้อหา และการสรุปความ

การวิจัยระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ โดยการจัดสนทนากลุ่มและการสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง เลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ อาจารย์บรรณารักษศาสตร์ ครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการรู้สารสนเทศจำนวน 8 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดสนทนากลุ่ม/ประชุมระดมความคิดจัดทำร่างรูปแบบการส่งเสริมการรู้สารสนเทศและคู่มือ กลุ่มครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ จำนวน 82 คน เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องของความคิดเห็นต่อความเหมาะสมของรูปแบบการส่งเสริมการรู้สารสนเทศและกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ การศึกษา

และตัวแทนองค์กรทางวิชาการและวิชาชีพห้องสมุดและที่เกี่ยวข้อง จำนวน 8 คน เพื่อวิพากษ์รูปแบบการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ

เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ กิจกรรมพัฒนาขึ้นตามรูปแบบการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ แบบบันทึก แบบสนทนากลุ่ม/แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม ผ่านการหาความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการบันทึกข้อมูล การจัดสนทนากลุ่ม การสอบถามโดยแบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา การจัดกลุ่มเนื้อหา และการสรุปความ ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ค่าความถี่ และค่าดัชนีความสอดคล้อง

การวิจัยระยะที่ 3 การศึกษาผลการนำไปใช้โดยการนำรูปแบบไปปฏิบัติกิจกรรมภาคสนาม โดยดำเนินการตามองค์ประกอบของรูปแบบ ดังนี้ 1) เลือกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ คือ ครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์ซึ่งมีตำแหน่งเป็นครู และในโรงเรียนครูบรรณารักษ์ทำหน้าที่สอน มีบทบาทในการสอนและการบริหารจัดการห้องสมุดโรงเรียนด้วย 2) เลือกวิธีการที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนที่ส่งเสริมการรู้สารสนเทศ และสามารถบูรณาการบทบาทของครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์และศึกษาผลได้ในระยะเวลาอันสั้น เนื่องจากข้อจำกัดของระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ขณะเดียวกันเป็นวิธีการที่สามารถพัฒนากิจกรรมให้นำไปใช้ได้ทั้งครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์ และพัฒนาความร่วมมือในการทำงานร่วมกันระหว่างครูบรรณารักษ์กับครูผู้สอน และ 3) การพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการรู้สารสนเทศ และนำไปปฏิบัติกิจกรรมภาคสนามในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศในโรงเรียน 3 แห่ง ในพื้นที่และสังกัดต่างกัน เป็นโรงเรียนทั้งของรัฐและเอกชน รวมทั้งโรงเรียนมาตรฐานสากล และมีครูบรรณารักษ์ที่มีวุฒิการศึกษาบรรณารักษศาสตร์และมีผลงานได้รับรางวัลทางวิชาชีพระดับชาติ เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนและระดับความเหมาะสมตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และครูบรรณารักษ์

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครูบรรณารักษ์ ครูผู้สอน จำนวนรวมแต่ละ 8 คน และนักเรียน จำนวนแต่ละ 8 คน รวมสามแห่ง ได้แก่ โรงเรียนพระมารดานิจจานุเคราะห์ จังหวัดกรุงเทพมหานคร โรงเรียนสามัคคีพิทยาคม จังหวัดเชียงราย และโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม จังหวัดกาญจนบุรี รวมจำนวน 48 คน

เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แผนการเรียนรู้และ กิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นในการวิจัยระยะที่ 2 พร้อมคู่มือ แบบสอบถาม ซึ่งผ่านการหาความตรงเชิงเนื้อหาโดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดกิจกรรมโดยครูบรรณารักษ์ ในโรงเรียนสามแห่ง ในกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด เป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินการ ระยะเวลา 3 ชั่วโมง และหลังดำเนินกิจกรรมได้มีการประเมินผลโดยการแจกแบบสอบถาม และสนทนากลุ่มหรือสัมภาษณ์เพิ่มเติม

กลุ่มนักเรียนเพื่อศึกษาความพึงพอใจและกลุ่มผู้บริหาร ครูผู้สอน ครูบรรณารักษ์ เพื่อศึกษาความเหมาะสม

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา การจัดกลุ่มเนื้อหา และการสรุปความ ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยจำแนกตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นการดำเนินการแบบแยกส่วน ไม่เป็นองค์รวมตามกระบวนการของทักษะการรู้สารสนเทศ แต่เป็นการพัฒนาความรู้และทักษะหรือสมรรถนะของผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับทักษะการรู้สารสนเทศเน้นในบางด้าน เช่น การอ่าน การแสวงหาความรู้ การค้นหา การสืบเสาะหาความรู้ การใช้สารสนเทศ การเขียน การเขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและรายงานการศึกษาค้นคว้า การใช้กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การแก้ปัญหาการคิด วิเคราะห์ มีวิจารณญาณ การสื่อสาร การสรุป การนำเสนอ การพูด การเขียน การเชื่อมโยงความรู้

การส่งเสริมการรู้สารสนเทศมีการดำเนินการในรูปแบบที่หลากหลายและเป็นกระบวนการต่อเนื่องตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น ดังนี้ 1) การสอนสาระเทคโนโลยีและการสื่อสาร ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี แต่เน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีสาระเกี่ยวกับกระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศ การติดต่อสื่อสาร การค้นหาข้อมูล การใช้ข้อมูลและสารสนเทศ การแก้ปัญหาหรือการสร้างงาน คุณค่าและผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศ :ซึ่งได้มีการปรับปรุงเป็น สาระการเรียนรู้เทคโนโลยี (วิทยาการคำนวณ) ในหลักสูตรรายวิชาพื้นฐานวิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) เนื้อหาครอบคลุมทักษะที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศ การรู้เท่าทันสื่อ และการรู้ดิจิทัลด้วย แต่เป็นการแยกส่วนทักษะการรู้สารสนเทศ 2) การจัดการเรียนการสอนเป็นรายวิชาในหลักสูตรของสถานศึกษาที่กำหนดเอง เฉพาะในบางสถานศึกษา ซึ่งมีความแตกต่างกันไปทั้งชื่อวิชา เช่น การค้นคว้าและเขียนรายงาน การใช้ห้องสมุด ลักษณะวิชาเป็นวิชาเลือกหรือวิชาบังคับ จำนวนชั่วโมงสอน จำนวนหน่วยกิต และระดับชั้นเรียนที่ศึกษาแตกต่างกัน โดยทั่วไป มีค่า 0.5 หน่วยกิต เนื้อหาเน้นทักษะการรู้สารสนเทศบางทักษะ ได้แก่ การสืบค้น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคำว่า การแสวงหาความรู้ 3) การบูรณาการการรู้สารสนเทศในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชากลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ เช่น ภาษาไทย สังคมศึกษา ซึ่งปรากฏคำที่เกี่ยวข้องกับทักษะการรู้สารสนเทศ ในมาตรฐานและตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ 4) การใช้เทคนิคการสอนที่ส่งเสริมการรู้สารสนเทศ เช่น เทคนิคการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ การสอนแบบอิงแหล่งวิทยาการ การสอนแบบโครงงาน การสอนแบบแก้ปัญหา เป็นต้น

ส่วนโรงเรียนมาตรฐานสากล มีการเรียนการสอนสาระการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Independent Study) ซึ่งแบ่งเป็น 3 สาระประกอบด้วย IS 1 การศึกษาค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ (Research and Knowledge formation) IS 2 การสื่อสารและนำเสนอ (Communication and Presentation) และ IS 3 การนำองค์ความรู้ไปใช้บริการสังคม (Social Service Activity) และหลักการ“บันได 5 ขั้นของการพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากล” สอดคล้องกับกระบวนการของการรู้สารสนเทศ นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการรู้สารสนเทศโดยจัดเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ดำเนินการโดยครูบรรณารักษ์

การนำไปสู่การปฏิบัติมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายด้าน โดยเฉพาะด้านนโยบาย นโยบายด้านการศึกษาระดับชาติ ระดับหน่วยงานต้นสังกัด และระดับสถานศึกษา ด้านการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ เทคโนโลยี เครื่องมือ อุปกรณ์ ห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ ความตระหนักและทัศนคติของผู้บริหาร ความรู้ ความเข้าใจ สมรรถนะการรู้สารสนเทศ และเทคนิคการสอนของครูผู้สอน และครูบรรณารักษ์ ปัญหาสำคัญของการส่งเสริมการรู้สารสนเทศคือ คำว่า “การรู้สารสนเทศ” เป็นศัพท์ภาษาไทยที่ยังไม่เป็นที่เข้าใจความหมายหรือแนวคิดอย่างถูกต้องและแพร่หลาย ขาดนโยบายที่ชัดเจนและการพัฒนาความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องโดยองค์รวม การดำเนินการจึงเป็นแบบแยกส่วน ขาดความร่วมมือหรือการทำงานร่วมกันในการสอน หรือการพัฒนาผู้เรียน ขาดการติดตามและประเมินผลเชิงบูรณาการ ปัจจัยสำคัญของความสำเร็จเกิดจาก ผู้บริหาร ครูผู้สอน และครูบรรณารักษ์ โดยมีครอบครัวและชุมชนเป็นฐาน

2. รูปแบบการส่งเสริมการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง มีองค์ประกอบสำคัญคือ 1) ผู้รับผิดชอบหลัก ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูผู้สอน และครูบรรณารักษ์ โดยมีครอบครัวและชุมชนเป็นฐาน และ 2) บทบาทหน้าที่หลักของแต่ละองค์ประกอบ ผู้บริหารเน้นการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการ ครูผู้สอน เน้นบทบาทการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้สารสนเทศ และครูบรรณารักษ์เน้นการพัฒนาห้องสมุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัยและห้องสมุดดิจิทัล การสนับสนุนการเรียนการสอน และการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการรู้สารสนเทศ แต่ละองค์ประกอบมีบทบาทหน้าที่หลักแตกต่างกันและเกี่ยวข้องเกื้อกูลกัน

3. ผลของการนำรูปแบบการส่งเสริมการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายไปใช้โดยการคัดเลือก ครูบรรณารักษ์ซึ่งมีตำแหน่งเป็นครูทำหน้าที่สอน และการบริหารจัดการห้องสมุดโรงเรียนด้วยเป็นผู้ดำเนินการ เลือกรูปแบบครูบรรณารักษ์ในการสนับสนุนการเรียนการสอน และการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้รู้สารสนเทศ และผู้วิจัยพัฒนากิจกรรม 3 กิจกรรมที่มีความแตกต่างกันไป ให้ครูบรรณารักษ์ทดลองใช้ในโรงเรียนสามแห่ง ประกอบด้วยกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน 1) กิจกรรมการรู้เท่าทันข่าวลวง โรงเรียนสามัคคีวิทยาคม จ. เชียงราย 2) กิจกรรมจิตอาสา โรงเรียนพระมารดา นิจจานุเคราะห์ กรุงเทพมหานคร และ 3) การจัดการสอนการรู้สารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ กลุ่มสาระ

การเรียนรู้ภาษาไทย วิชาการศึกษาค้นคว้า ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบสอดคล้องกัน เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้สารสนเทศในระดับมากและ รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่พัฒนาขึ้นตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน ครูบรรณารักษ์มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

1. ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมการเรียนรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีการดำเนินการไม่เป็นองค์รวมตามกระบวนการของทักษะการเรียนรู้สารสนเทศ เป็นการพัฒนาแบบแยกส่วนบางทักษะที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้สารสนเทศ เนื่องจากไม่ปรากฏค่าว่าการเรียนรู้สารสนเทศในหลักสูตรและค่าว่าการเรียนรู้สารสนเทศในภาษาอังกฤษ Information literacy มีการแปลเป็นภาษาไทยที่หลากหลาย เนื่องจากยังไม่มีศัพท์บัญญัติเป็นภาษาไทย จึงเป็นคำที่ไม่เป็นที่เข้าใจหรือรับรู้ความหมายและแนวคิดโดยชัดเจนโดยบุคคลทั่วไป และค่าว่าการเรียนรู้สารสนเทศนิยมใช้เฉพาะในวงการบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

การส่งเสริมการเรียนรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีการดำเนินการที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย ในรูปแบบการสอนเป็นรายวิชา เป็นหลักสูตรของสถานศึกษา ซึ่งมีชื่อและเนื้อหาแตกต่างกัน โดยมีเนื้อหาเน้นการแสวงหาความรู้ ไม่ครบถ้วนตามเนื้อหาของการเรียนรู้สารสนเทศ สอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่าการบูรณาการการเรียนรู้สารสนเทศในหลักสูตรและรายวิชาต่างๆ (จันทวรรณ อัดถวิบูลย์กุล, 2551, ชูติมา สัจจามันท์, 2553; สุดใจ บุชบงค์, 2550) การสอนการเรียนรู้สารสนเทศสอดแทรกในแผนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยจัดทำหลักสูตรการสอนการเรียนรู้สารสนเทศให้เป็นสาระหนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ (จันทวรรณ อัดถวิบูลย์กุล, 2551) ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี นำเสนอเป็น 1 รายวิชา 1 หน่วยกิต 40 ชั่วโมงต่อปีการศึกษา เนื้อหามี 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ สิ่งที่ต้องรู้ ช่วยกันประเมินข้อมูลที่ได้ นี่คือผลงานของฉัน และความภูมิใจของฉัน (อารยา ดอกกรักษ์ แววดา เตชาทวิวรรณ และเทิดศักดิ์ ไม้เท้าทอง, 2555) ซึ่งในพ.ศ.2560 ได้ปรับปรุงเป็นสาระการเรียนรู้ เทคโนโลยี (วิทยาการคำนวณ) ในหลักสูตรรายวิชาพื้นฐานวิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2560) และแม้ว่าจะเน้นมุมมองทางเทคโนโลยี แต่มีสาระครอบคลุมการเรียนรู้สารสนเทศ การรู้เท่าทันสื่อ และการรู้ดิจิทัลด้วย โดยคำทั้งสามมีแนวคิดที่มีความเหมือน ความแตกต่าง และความเกี่ยวข้องกัน และยังเป็นประเด็นในการอธิบายความหมายของคำทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทยในมุมมองของนักวิชาการ

และนักวิชาชีพที่แตกต่างกัน แต่สอดคล้องกับแนวโน้มการหลอมรวมของแนวคิดของคำว่า การรู้สารสนเทศ การรู้เท่าทันสื่อ และการรู้ดิจิทัล(Badke, 2009) เนื่องจากมีความสัมพันธ์ของแนวคิดของคำทั้งสาม (Lee, Lau, Carbo, & Gendina, 2013) และสอดคล้องกับทักษะศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skills, 2011) ซึ่งปรากฏทักษะทั้งสามรวมอยู่ด้วยกันเป็นหนึ่งในทักษะศตวรรษที่ 21

ผลการวิจัยยังพบว่า ปัญหาสำคัญในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ คือความรู้ ความเข้าใจและสมรรถนะในเรื่องการรู้สารสนเทศของผู้บริหาร ครูผู้สอน และครูบรรณารักษ์ สอดคล้องกับข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยให้มีการพัฒนา ความรู้และทักษะของครู และบรรณารักษ์ในเรื่องการรู้สารสนเทศ (ชมพูนุท ยอดยิ่ง, 2551; ปารีชาติ เสาร์ยะวิเศษ, 2552 , สุจิรา ธงงาม, 2547; สุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์ และคณะ, 2551; Singh & others,2005) และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะการรู้สารสนเทศของครูด้วยวิธีการต่างๆ มีการประเมินสมรรถนะการรู้สารสนเทศของครู ทั้งนี้เพราะครูคือบุคคลที่สำคัญในการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศให้กับนักเรียน (เกตุสุดา ถวิลหวัง , สมาน ลอยฟ้า และ ประสงค์ ต่อโชติ,2560)

2. รูปแบบการส่งเสริมการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นรูปแบบที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเป็นศูนย์กลางการพัฒนา มีองค์ประกอบที่ให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้บริหาร ครูผู้สอน และครูบรรณารักษ์ รวมทั้งครอบครัวและชุมชน สอดคล้องกับทิศทาง นโยบาย แผนงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษาของประเทศ ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) โดยมีเป้าหมายด้านผู้เรียน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3Rs8C) โดยทักษะการสื่อสาร สารสนเทศ และการรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information and Media Literacy) เป็นทักษะหนึ่งในแปดของ 8Cs นอกจากนี้ยังมีมาตรฐานการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ มาตรฐานการศึกษาของชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) กำหนดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา (คุณลักษณะของคนไทย 4.0) ซึ่งเน้นการเป็นผู้เรียนรู้ ผู้สร้างสรรค์นวัตกรรม และพลเมืองที่เข้มแข็ง โดยมีการสะสมและต่อเนื่องเชื่อมโยงทุกระดับและประเภทการศึกษาและมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) ที่เน้นคุณภาพของผู้เรียน ประกอบด้วยผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน กระบวนการบริหารและการจัดการ และกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และสอดคล้องกับผลการวิจัยยุทธศาสตร์การพัฒนานักเรียนไทยให้เป็นผู้รู้สารสนเทศ (ชุตินา สัจจามันท์, 2553) เสนอรูปแบบที่เรียกว่า “*จตุรภาคีสร้างนักเรียนผู้รู้สารสนเทศ*” จำแนกเป็น 5 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ต่อรัฐบาลและกระทรวงที่เกี่ยวข้อง ยุทธศาสตร์ต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเขตพื้นที่การศึกษา ยุทธศาสตร์ต่อสถานศึกษา ยุทธศาสตร์ต่อครอบครัวและชุมชน และยุทธศาสตร์ต่อสื่อมวลชน และมีการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศให้เหมาะสมกับธรรมชาติ

และบริบทของแต่ละท้องถิ่น โดยอาชัญญา รัตนอุบล และคณะ (2549) เสนอแนวคิดหลักการ NET คือ Networking, Edutainment, และ Tailor-made

รูปแบบการส่งเสริมการรู้สารสนเทศที่พัฒนาขึ้นมีจุดเด่นคือ การพัฒนาความร่วมมือระหว่างครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าในการศึกษาวิจัยนี้ ประเด็นความร่วมมือระหว่างครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์ไม่ได้รับการกล่าวถึงจากผู้บริหาร ครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์มากนัก ทั้ง ๆ ที่เป็นประเด็นที่มีผลการศึกษาวิจัยในต่างประเทศอย่างกว้างขวาง ในฐานะเป็นปัจจัยของความสำเร็จในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ และควรเป็นส่วนหนึ่งของแผนกลยุทธ์ของห้องสมุด (Rodrigues, 2015, p.1) เพราะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในการทำงานหลายชนิดอย่างต่อเนื่อง (Montiel-Overall, 2007) ความร่วมมือระหว่างครูผู้สอนกับครูบรรณารักษ์ อาจดำเนินการในรูปแบบหรือลักษณะที่หลากหลาย เช่น การวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน (ปาริชาติ เสารยะวิเศษ, 2552; ชุติมา สัจจามันท์, 2553) การร่วมสอน เป็นต้น และการที่ประเด็นความร่วมมือระหว่างครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์ได้รับความสนใจน้อย อาจเป็นปัญหาเนื่องจากการขาดนโยบายของสถานศึกษา วัฒนธรรมองค์กร วัฒนธรรมการทำงาน การรับรู้และทัศนคติของครูผู้สอนที่ยังเน้นการสอนเนื้อหาเป็นหลัก ระบบการวัดและประเมินผล การศึกษาที่เน้นเนื้อหา รวมทั้งความรู้ความสามารถ บุคลิกภาพ และบทบาทเชิงรุกของครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์ในการทำงานร่วมกัน แม้ว่าครูบรรณารักษ์คือครูผู้สอน และมีสถานภาพเป็นครู และครูบรรณารักษ์จำนวนหนึ่งรับผิดชอบการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆด้วย

3. ผลของการนำรูปแบบการส่งเสริมการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายไปใช้โดยการเน้นบทบาทของครูบรรณารักษ์ซึ่งมีฐานะเป็นครูผู้สอน เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้รู้สารสนเทศ โดยมีลักษณะกิจกรรมแตกต่างกันไปทดลองใช้ในโรงเรียนสามแห่ง ทั้งโรงเรียนในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด โรงเรียนของรัฐ เอกชน และโรงเรียนมาตรฐานสากล และเนื่องจากผลการวิจัยของซิงก์ และคณะ (Singh & others 2005) ระบุว่าปัญหาอุปสรรคสำคัญในการสอนการรู้สารสนเทศ คือการขาดแคลนครูบรรณารักษ์ที่มีคุณภาพ ครูบรรณารักษ์ขาดการฝึกอบรมทำให้การสอนหรือการส่งเสริมการรู้สารสนเทศไม่สัมฤทธิ์ผล สอดคล้องกับผลการวิจัยนี้ที่พบว่าครูทั้งครูบรรณารักษ์และครูผู้สอนเป็นปัจจัยของความสำเร็จในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ งานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงคัดเลือกครูบรรณารักษ์ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีและศาสตรมหาบัณฑิต และศาสตรโทสอนการรู้สารสนเทศ และได้รับรางวัลจากการดำเนินการ ผลการวิจัยนี้จึงพบสอดคล้องกัน เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการส่งเสริมการรู้สารสนเทศในระดับมาก และ รูปแบบการส่งเสริมการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่พัฒนาขึ้นตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน ครู บรรณารักษ์มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการส่งเสริมการรู้สารสนเทศที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพ เนื่องจากนักเรียนมีความพึงพอใจและผู้ใช้คือผู้บริหาร ผู้สอนและครูบรรณารักษ์เห็นว่ามีเหมาะสมระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะผู้รับผิดชอบ

วิธีการและกิจกรรมได้ผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนาอย่างมีระบบ และดำเนินการโดยครูที่สำเร็จ การศึกษาวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ เป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ทั้งการสอน และการบริหารห้องสมุด มีผลงานที่ได้รับการประกาศเกียรติคุณจากสมาคมและองค์กรทางวิชาชีพ สอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่าปัจจัยของความสำเร็จในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ คือ ครูบรรณารักษ์ มีความรู้ ความสามารถและสมรรถนะที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านการสอนและการรู้สารสนเทศ ภาวะผู้นำ การ แสดงบทบาทให้เป็นที่ยอมรับในโรงเรียน และจุดเด่นอีกประการหนึ่งของรูปแบบการส่งเสริมการรู้ สารสนเทศนี้คือการบูรณาการบทบาทและวิธีการของครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์ภายใต้ต้นนโยบายและ การบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา และกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นเน้นกิจกรรมห้องสมุดเชิงบูรณาการ กับกลุ่มสาระการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึง ประสงค์โดยเน้นด้านจิตสาธารณะและใฝ่เรียนรู้ นอกจากนี้ยังสามารถพัฒนากิจกรรมให้นำไปใช้ได้ทั้ง ครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์ และพัฒนาความร่วมมือในการทำงาน ทำให้การส่งเสริมการรู้สารสนเทศ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นองค์รวม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การนำผลการวิจัยนี้ไปใช้จะบรรลุผลตามวัตถุประสงค์จำเป็นต้องมีการดำเนินการเชิง บูรณาการและความร่วมมือในการทำงานเป็นองค์รวมดังนี้

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้ สารสนเทศและทักษะศตวรรษที่ 21 นโยบายความร่วมมือและการทำงานร่วมกันในการพัฒนานักเรียน การกำกับติดตาม และการพัฒนาครูทั้งครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์

1.2 ครู ทั้งครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์จำเป็นต้องตระหนักถึงความสำคัญและความ จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ใหม่ และได้รับการพัฒนาความรู้ ความสามารถ เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศและทักษะศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาวัฒนธรรมการทำงานแบบร่วมมือ การทำงานเชิงบูรณาการและเป็นองค์รวมโดยมีเป้าหมายเน้นนักเรียนเป็นผู้รู้สารสนเทศ ผู้เรียนรู้ ผู้สร้างสรรค์นวัตกรรมและพลเมืองที่เข้มแข็งตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ

1.3 ครู ทั้งครูผู้สอนโดยเฉพาะครูผู้สอนกลุ่มสาระเทคโนโลยี (วิทยาการคำนวณ) และ กลุ่มสาระอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และครูบรรณารักษ์ ในการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะการจัดการกระบวนการ เรียนรู้ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ แบบอิงแหล่งวิทยาการ และอื่นๆ ที่ส่งเสริมการคิด วิเคราะห์ และทักษะที่เกี่ยวข้อง การจัดกิจกรรม พัฒนาผู้เรียน เพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศ ให้นักเรียนเป็นผู้รู้สารสนเทศและมีทักษะศตวรรษที่ 21

1.4 สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานนำไปขยายผลในการจัดการศึกษาตามแนวทางในสาระการเรียนรู้ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ไปสู่การจัดการศึกษาในสถานศึกษาทั่วไป ไม่จำกัดเฉพาะโรงเรียนมาตรฐานสากล อันจะนำไปสู่การพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 ให้นักเรียนมีสมรรถนะหลักของผู้เรียน สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยและพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดกระบวนการเรียนรู้ และการออกแบบการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมการรู้สารสนเทศและพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้รู้สารสนเทศ โดยเฉพาะประเด็นวิธีสอน เทคนิคการสอน สื่อและแหล่งเรียนรู้ รวมทั้งการวัดและประเมินผล ซึ่งสามารถใช้ประโยชน์ได้ทั้งครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์

2.2 การวิจัยและพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและกิจกรรมห้องสมุดที่ส่งเสริมการรู้สารสนเทศซึ่งครูบรรณารักษ์สามารถใช้ประโยชน์ได้โดยตรง

2.3 การวิจัยติดตามผลสัมฤทธิ์ โดยเปรียบเทียบกับมาตรฐานและดัชนีชี้วัดการเรียนรู้สารสนเทศของนักเรียนไทย

